

Koncepcja człowieka w świetle filozofii E. Mouniera i J. P. Sartre'a

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Schemat](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: J. P. Sartre, *Egzystencjalizm jest humanizmem*.
- Źródło: Emmanuel Mounier, *Personalizm*.
- Źródło: J. P. Sartre, *Egzystencjalizm jest humanizmem*.
- Źródło: Emmanuel Mounier, *Personalizm*.

Koncepcja człowieka w świetle filozofii E. Mouniera i J. P. Sartre'a

Malowidło klifowe, Brastad, Szwecja

Źródło: licencja: CC 0 1.0.

Personalizm jest nierozłącznie związany z egzystencjalizmem – powstał z inspiracji egzystencjalistycznych i łączy go rozumienie filozofii jako refleksji nad podmiotowym doświadczaniem przez człowieka swego losu. Podobnie jak w przypadku filozofii egzystencji nurt ten odżegnuje się od wszelkich filozoficznych systemów. Nie znaczy to jednak, że personalizm nie określił swojej filozoficznej odrębności. Elementem wyróżniającym ten ruch filozoficzny jest rozumienie ludzkiej podmiotowości i kondycji w świecie. Personalizm w szczególności wystąpił przeciw egzystencjalistycznemu rozumieniu człowieka jako istoty samotnej, niezwiązanej relacjami z innymi, występującej przeciw innym, a nawet często im wrogiej.

Twoje cele

- Omówisz główne cechy egzystencjalistycznej koncepcji człowieka.
- Scharakteryzujesz personalistyczną koncepcję człowieka.
- Przeanalizujesz fragment tekstu J. P. Sartre'a.
- Przeanalizujesz fragment tekstu E. Mouniera.

Egzystencjalistyczna koncepcja człowieka

Człowiek jest centrum [filozofii egzystencji](#), stanowiąc dla niej jedyny obszar filozoficznego zainteresowania.

Podstawowym założeniem myśli egzystencjalistycznej w refleksji nad człowiekiem jest uznanie, że człowieka nie da się uprzedmiotowić – także dla celów refleksji filozoficznej. Dlatego egzystencjalizm nie pyta o [esencję](#) (istotę czy naturę) człowieka. Założenie to wyraził w aforystycznej formie J. P. Sartre, mówiąc, że „[egzystencja](#) poprzedza esencję”. Dla wszelkich odmian egzystencjalizmu ludzkie istnienie określa to, kim jest człowiek – zawsze indywidualnie różny od innego człowieka. Dla egzystencjalistów człowiek to jego przeżycia, doświadczenia, osobieście, subiektywnie i indywidualnie doznawany własny los. W świetle tej filozofii każdy człowiek jest różny od innego i każdy w osobny sposób swój los kształtuje. Ludzkie życie ponadto jest dynamiczne, jest stawaniem się, podlega zmienności, nie ma w nim niczego stałego, co dałoby się komuś przypisać i z góry określić. Z tych ustaleń egzystencjaliści wyprowadzali indywidualistyczne konsekwencje etyczne i społeczne – z różnic osobowych i zmienności naszych losów wyprowadzali wniosek, że ludzie są samotnymi wyspami, otoczonymi wrogim otoczeniem i obcymi ładami.

Drugą ważną egzystencjalistyczną konsekwencją założeń dotyczących indywidualności ludzkiego doświadczenia świata było przekonanie o ludzkiej wolności. Człowiek jest wolny, choć z wolnością wiąże się odpowiedzialność. W tym zakresie rozchodzą się drogi egzystencjalizmu teistycznego i ateistycznego – według pierwszego człowiek jest bytem zorientowanym eschatologicznie na [transcendencję](#) i zbawienie, a jego odpowiedzialność jest także odpowiedzialnością wobec Boga. Inaczej w ateistycznym nurcie egzystencjalizmu – życie ludzkie jest absurdałne, nie posiada nadrzędnego sensu, a człowiek odpowiada za swoje wybory tylko przed sobą oraz innymi.

Egzystencjalistyczna koncepcja człowieka zawdzięczała wiele romantycznemu ujęciu człowieka jako indywidualisty i samotnika. Jednym z najbardziej charakterystycznych wyrazów tego ujęcia w sztuce jest obraz Caspara Davida Friedricha, *Wędrowiec nad morzem mgieł* (ok. 1817).

Źródło: domena publiczna.

((J. P. Sartre

Egzystencjalizm jest humanizmem

Egzystencjalizm ateistyczny [...] głosi, że jeżeli nie istnieje Bóg, to istnieje przynajmniej jeden byt, którego egzystencja poprzedza esencję, jeden byt, który istnieje przed możliwością zdefiniowania go przez czyjś umysł, i że tym bytem jest człowiek lub – jak mówi Heidegger – realność ludzka. Co to znaczy w tym wypadku, że egzystencja poprzedza esencję? To znaczy, że człowiek najpierw istnieje, zdarza się, powstaje w świecie, a dopiero później się definiuje. Człowieka w pojęciu egzystencjalisty nie można zdefiniować dlatego, że jest on pierwotnie niczym. Będzie on czymś dopiero później, i to takim, jakim się sam uczyni. A więc nie ma natury ludzkiej, ponieważ nie ma Boga, który by ją w umyśle swym począł. Człowiek jest poza tym nie tylko taki, jakim siebie pojmuje, lecz również taki, jakim chce być, jakim się pojął po zaistnieniu i jakim zapragnął być po tym skoku w istnienie. Człowiek jest tylko tym, czym siebie uczyni. Taka jest pierwsza zasada egzystencjalizmu. To właśnie nosi także miano subiektywności i z tego nam się robi zarzuty. Lecz w tym wypadku chcemy powiedzieć tylko tyle, że człowiek ma większe znaczenie niż kamień czy stół. Chcemy powiedzieć, że człowiek przede wszystkim egzystuje, tzn. stworzy siebie dopiero w przyszłości i jest świadomy tego swego rozwoju w przyszłości. Człowiek jest przede wszystkim projektem, przeżywanym subiektywnie, miał być pianą, pleśnią czy kalafiorem. Przed tym projektem nic nie istnieje uprzednio, nic nie istnieje innego w sferze poznawalności. Człowiek przede wszystkim będzie tym, co stanowi realizację jego woli. Nie tym jednakże, czym pragnąłby być. Gdyż to, co rozumiemy zwykle przez wolę, to jest już decyzja świadoma, która dla większości z nas następuje później od tego, co powstało samorzutnie jako pragnienie. Mogę pragnąć należeć do partii czy pragnąć napisać książkę, mogę pragnąć zawrzeć

związek małżeński. Wszystko to jest objawem wyboru bardziej pierwotnego, bardziej spontanicznego niż to, co się nazywa wolą. Ale jeżeli rzeczywiście egzystencja poprzedza esencję, to człowiek jest odpowiedzialny za to, czym jest. Tak więc pierwszym krokiem egzystencjalizmu będzie uświadomienie człowiekowi, czym jest on sam, i złożenie na niego całkowitej odpowiedzialności za siebie. Chcemy powiedzieć, że jest on odpowiedzialny nie tylko za swą indywidualność, ale również za wszystkich ludzi.

Źródło: J. P. Sartre, *Egzystencjalizm jest humanizmem*.

Personalistyczna koncepcja człowieka

Personalizm społeczno-religijny Mouniera nie akceptuje egzystencjalistycznego pojmowania człowieka jako bytu samotnego, jako indywiduum w świecie innych jednostek. Dla personalizmu najważniejszym elementem konstytuującym ludzką podmiotowość – podmiotowość osoby – są relacje z innymi. **Osobą** staje się w pełni, gdy otwieram się na relacje z innymi – gdy przekraczam swój indywidualizm, gdy komunikuję się z innymi i wreszcie, gdy angażuję się w relacje z innym, we współpracę, współdziałanie, wspólnotę z innymi. Dlatego personalizm nie akceptuje indywidualistycznych konsekwencji egzystencjalizmu i proponuje koncepcję jednostki, która nie tylko jest wolna i odpowiedzialna za siebie i innych, ale i jest osobą, która otwiera się na inne osoby, wykracza poza siebie i swe potrzeby, sięgając etycznego ideału miłości bliźniego. W tym rozumieniu osoby w najgłębszym stopniu ujawnia się także chrześcijański wymiar personalizmu.

((Emmanuel Mounier

Personalizm

Można by oczekiwać, że punktem wyjścia personalizmu będzie definicja osoby. Definiowaniu podlegają jednak tylko przedmioty zewnętrzne w stosunku do człowieka, takie, które można czynić przedmiotem obserwacji. Ale osoba nie jest przedmiotem. Jest ona tym, co w człowieku nie może być właśnie traktowane jako przedmiot. [...] Przekonanie, że personalizm zamiast traktować ludzi seryjnie, domaga się, by zwracano uwagę jedynie na subtelne różnice pomiędzy nimi, jest błędne. „Najlepszy ze światów” Huxleya jest światem, w którym całe armie lekarzy i psychologów starają się

gorliwie ukształtować każdą jednostkę według dokładnego programu. Jednakże ten superindywidualny świat, czyniący to autorytatywnie i z zewnątrz, a więc sprowadzając jednostki do roli dobrze funkcjonujących i dobrze utrzymanych maszyn, jest przeciwieństwem świata osobowego, a to dlatego, że wszystko jest w nim urządzone, a nic się nie tworzy, nikt w nim nie przeżywa przygody odpowiedzialnej wolności. Czyni on z ludzkości ogromny i doskonały żłobek dla niemowląt.

Źródło: Emmanuel Mounier, *Personalizm*.

((Emmanuel Mounier

Personalizm

Nie ma zatem kamieni, drzew, zwierząt – i osób, które byłyby poruszającymi się drzewami lub bardziej przebiegłymi zwierzętami. Osoba nie jest najcudowniejszym przedmiotem świata, przedmiotem, który moglibyśmy poznawać z zewnątrz, jak inne przedmioty. Jest ona jedyną rzeczywistością, którą poznajemy i zarazem tworzymy od wewnątrz. Wszędzie obecna, nigdy nie jest dana.

Źródło: Emmanuel Mounier, *Personalizm*.

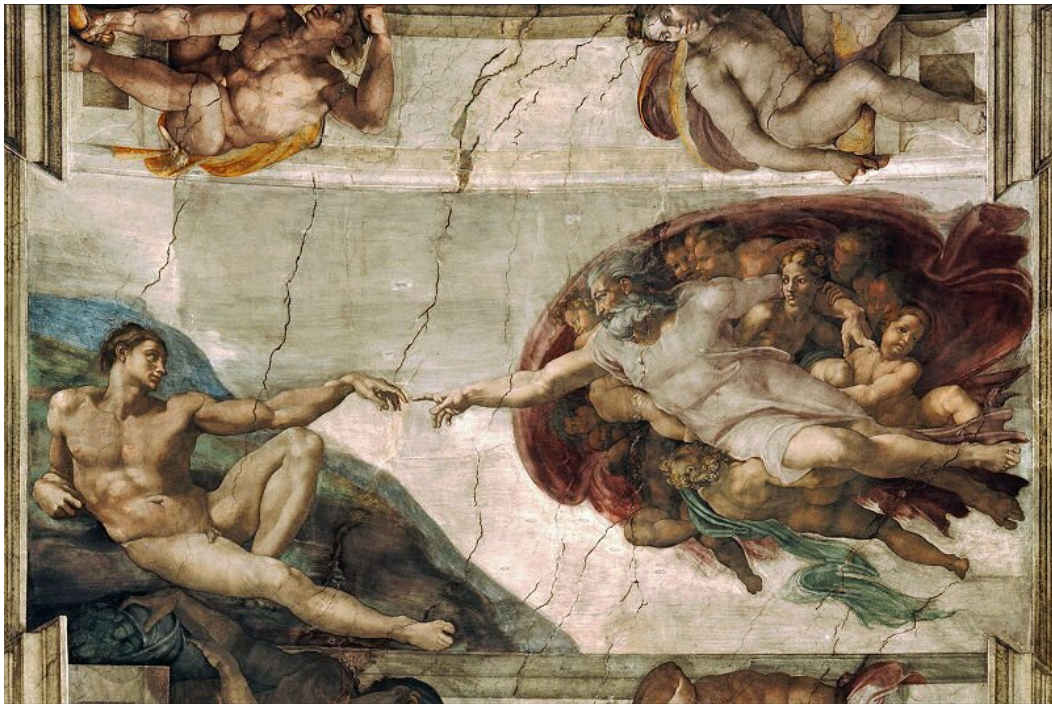
((Emmanuel Mounier

Personalizm

Nie znaczy to jednak, że uważamy ją za niewyraźną. Bogate doświadczenie, zanurzając się w świat, wyraża się w nieprzerwanym tworzeniu sytuacji, reguł i instytucji. Ponieważ jednak to bogactwo osoby jest nieograniczone, nie wyczerpuje się ono w tym, co ją wyraża, ani nie zniewala jej to, co stanowi jej uwarunkowanie. Podobnie jak nie jest widzialnym przedmiotem, tak samo nie jest ona wewnętrzną pozostałością, ukrywającą się za naszymi zachowaniami substancją, abstrakcyjną zasadą naszych konkretnych gestów: to także byłby sposób bycia przedmiotu lub widmo przedmiotu. Osoba jest przeżywaną działalnością autokreacji, komunikacji i przynależności, która daje się uchwycić i poznać w swoim akcie jako

ruch personalizacji. Doświadczenie jego jest wolne od uwarunkowania czy przymusu.

Źródło: Emmanuel Mounier, *Personalizm*.

Fresk Michała Anioła z Kaplicy Sykstyńskiej w Watykanie obrazuje relacje osobowego Boga z osobowym człowiekiem. Personalizm podkreśla konstytuującą osobę wartość relacji z innym, postulując dążenie osoby do transcendencji.

Źródło: domena publiczna.

Słownik

egzystencja

(z łac. *ex* – poza i *sistere* – znajdować się) ludzkie istnienie, życie, rozumiane jako indywidualna realność, doświadczana przez każdego świadomego człowieka, zbiór sytuacji przeżywanych przez poszczególnych ludzi

egzystencjalizm (filozofia egzystencjalna)

ruch filozoficzny powstały w latach 30. XX w. w Europie, który w centrum zainteresowania stawiał problematykę ludzkiego istnienia w świecie, zwłaszcza jego sensu i konsekwencji etycznych

esencja

(z łac. *essentia* – istota) istota (natura) rzeczy; zbiór cech, które sprawiają, że określony byt jest tym, czym jest, przesądzając o jego tożsamości

osoba ludzka

człowiek pojmowany jako jednostkowy i niepowtarzalny byt o szczególnej wartości, wynikającej z jego osobowej godności, wyróżniającej spośród wszelkich bytów innego rodzaju, a także tworzący wartości w relacji z innymi i przekraczaniu siebie w komunikacji i współdziałaniu z innymi

personalizm

(łac. *persona* – maska, osoba) nurt filozoficzny, stawiający w centrum zainteresowania człowieka i jego wartość, przyznający człowiekowi szczególną rolę w świecie

transcendencja

(łac. *transcendere* – wychodzić poza granice) istnienie na zewnątrz czegoś, tj. poza jego granicami; w sensie teologicznym – stosunek Boga do świata

Schemat

Polecenie 1

Zapoznaj się ze schematem interaktywnym i omów podobieństwa oraz różnice w personalistycznej i egzystencjalistycznej koncepcji człowieka.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 2

Na podstawie schematu sformułuj koncepcję człowieka w egzystencjalizmie i personalizmie.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Do założeń egzystencjalistycznej koncepcji człowieka należą m.in...

- ☐ akcent na podmiotowość człowieka.
- ☐ uznanie ludzkiej indywidualności.
- ☐ podkreślanie społecznych relacji człowieka.
- ☐ przyjęcie subiektywnego doświadczenia ludzkiego życia.

Ćwiczenie 2

Dla wszystkich odmian egzystencjalizmu najważniejszymi właściwościami ludzkiej egzystencji są...

- ☐ odpowiedzialność za siebie.
- ☐ odpowiedzialność wobec Boga.
- ☐ poszukiwanie transcendencji.
- ☐ wolność ludzkich wyborów.

Ćwiczenie 3

Przyporządkuj egzystencjalistycznej i personalistycznej koncepcji człowieka charakterystyczne elementy .

Egzystencjalizm

osoba

religia

jednostka

wspólnota

samotność

absurd

Personalizm

Ćwiczenie 4

Główną cechą konstytuującą osobę jest przede wszystkim...

☐ religijny charakter życia.

☐ wolność działania.

☐ przekraczanie siebie wobec innego.

☐ indywidualizm autokreacji.

Ćwiczenie 5

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj zadanie.

((J. P. Sartre

Egzystencjalizm jest humanizmem

Człowiek najpierw istnieje, zdarza się, powstaje w świecie, a dopiero później się definiuje. Człowieka w pojęciu egzystencjalisty nie można zdefiniować dlatego, że jest on pierwotnie niczym. Będzie on czymś dopiero później, i to takim, jakim się sam uczyni.

Źródło: J. P. Sartre, *Egzystencjalizm jest humanizmem*.

Zinterpretuj wypowiedź J. P. Sartre'a, określając na tej podstawie zasadnicze właściwości człowieka w egzystencjalizmie.

Ćwiczenie 6

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj zadanie.

((J. P. Sartre

Egzystencjalizm jest humanizmem

Człowiek jest przede wszystkim projektem, przeżywanym subiektywnie, miast być pianą, pleśnią czy kalafiorem.

Źródło: J. P. Sartre, *Egzystencjalizm jest humanizmem*.

Zinterpretuj powyższe zdanie J. P. Sartre'a.

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj zadanie.

((Emmanuel Mounier

Personalizm

Nie ma zatem kamieni, drzew, zwierząt – i osób, które byłyby poruszającymi się drzewami lub bardziej przebiegłymi zwierzętami. Osoba nie jest najcudowniejszym przedmiotem świata, przedmiotem, który moglibyśmy poznawać z zewnątrz, jak inne przedmioty. Jest ona jedyną rzeczywistością, którą poznajemy i zarazem tworzymy od wewnątrz. Wszędzie obecna, nigdy nie jest dana.

Źródło: Emmanuel Mounier, *Personalizm*.

Jakie dwie właściwości osoby akcentuje E. Mounier w powyższym fragmencie?

Dla nauczyciela

Autor: Paweł Kaniowski

Przedmiot: Filozofia

Temat: Koncepcja człowieka w świetle filozofii E. Mouniera i J. P. Sartre'a

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

II. Elementy historii filozofii.

12. Egzystencjalizm. Uczeń:

2) przedstawia główne idee humanistycznego egzystencjalizmu Jean-Paula Sartre'a;

4) charakteryzuje jeden z następujących kierunków filozofii XX wieku: filozofia życia, hermeneutyka, personalizm, filozofia dialogu;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne (językiem ucznia):

- Omówisz główne cechy egzystencjalistycznej koncepcji człowieka.
- Scharakteryzujesz personalistyczną koncepcję człowieka.
- Przeanalizujesz fragment tekstu J. P. Sartre'a.
- Przeanalizujesz fragment tekstu E. Mouniera.

Cele operacyjne. Uczeń:

- przedstawia główne założenia filozofii egzystencjalnej;
- charakteryzuje personalistyczną koncepcję człowieka;
- referuje podstawowe zagadnienia filozofii J. P. Sartre'a i E. Mouniera.
- omawia różnice pomiędzy egzystencjalistyczną a personalistyczną filozofią człowieka a personalistyczną.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- odwrócona klasa;
- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uczniowie mają za zadanie wykonać w grupach 4-osobowych prezentację multimedialną dotyczącą bibliografii filozofów: Jean'a Paula Sartre'a, Emmanuela Monniera.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel loguje się na platformie i wyświetla na tablicy temat i cele lekcji. Prosi uczniów, by na podstawie wiadomości zdobytych przed lekcją zaproponowali kryteria sukcesu.
2. Prezentacja efektów pracy w domu poszczególnych grup.

Faza realizacyjna:

Faza realizacyjna:

1. **Praca z tekstem.** Uczniowie przystępują do cichego czytania tekstu e-materiału. Indywidualnie zapoznają się z treścią w sekcji „Przeczytaj” i zapisują w zeszycie minimum pięć pytań do tekstu. Uwaga: każde z pytań musi rozpoczynać się od słowa

„dlaczego”. Następnie zadają swoje pytania dowolnie wybranej osobie z klasy i odpowiadają na nie. Nauczyciel może wybrać jedno z pytań do zadania domowego.

2. **Praca z multimedium.** Nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej materiał z sekcji „Schemat”. Odczytanie poleceń do multimedium:

- *Zapoznaj się ze schematem interaktywnym i omów podobieństwa oraz różnice w personalistycznej i egzystencjalistycznej koncepcji człowieka.*
- *Na podstawie schematu sformułuj koncepcję człowieka w egzystencjalizmie i personalizmie.*

Uczniowie pracują w parach. Omówienie wyników na forum klasy.

3. **Ćwiczenia przedmiotowe.** Uczniowie indywidualnie rozwiązują ćwiczenia 1-4.

Następnie konsultują swoje odpowiedzi z osobą z ławki i wymieniają się spostrzeżeniami.

4. Uczniowie dobierają się w pary i wykonują ćwiczenia nr 5-8. Następnie konsultują swoje rozwiązania z inną parą uczniów i ustalają jedną wersję odpowiedzi.

5. Uczniowie w parach opracowują quiz sprawdzający wiedzę z całej lekcji. Po określonym czasie wymieniają się przygotowanymi pytaniami z inną parą uczniów. Następnie wspólnie komentują swoje odpowiedzi

Faza podsumowująca:

1. Zalogowany na platformę nauczyciel ponownie wyświetla na tablicy temat lekcji i cele zawarte w sekcji „Wprowadzenie”. Każdy uczeń ma dokończyć zdanie, odwołując się do wyświetlonych treści: Zaczynam się zastanawiać...
2. Wszyscy uczniowie podsumowują zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Uczniowie wykonują ćwiczenie nr 8 zawarte w sekcji „Sprawdź się”. Przygotowują uzasadnienia poprawnych odpowiedzi.
2. Napisz streszczenie tekstu zawartego w sekcji „Przeczytaj”.

Materiały pomocnicze:

- Tatarkiewicz W., *Historia filozofii*, Warszawa 2005.
- Brudnik E., *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie: przewodnik po metodach aktywizujących*, Warszawa 2010.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Schemat” do podsumowania lekcji.